

י"ב בטבת, תשע"ט, 19.12.2018

גיליון מס' 640

פרשת ויחי

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחִיהָ לְפָנָיו (הושע ו', 2)

מאת צביקי פורת, עלומים

פרשות ויגש- ויחי עסוקות בתיאור ירידתם של בני ישראל מצרימה והיאחזותם בה. ואולם אירועים אלו נחזו כבר 200 שנה קודם לכן בברית בין הבתרים: **וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבוֹא וְתַרְדְּמָה נִפְלָה עַל אַבְרָם וְהָיָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלָת עָלָיו. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גַר יִהְיֶה זְרָעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.** (ט"ו, יב-יג)

מהי אותה אימה שחוה אברהם עוד בטרם נמסר לו על גלות מצרים? הרמב"ן, בעקבות המדרש, רואה בחוויה הזו רמז לשעבוד ארבע הגלויות. אימה – בבל; חשכה – מדי; גדולה – יוון; נופלת עליו – אדום.

ואולם פרשנות זו מעוררת שתי פליאות: האחת – מדוע ארבע הגלויות מופיעות ברמז בלבד, ואילו גלות מצרים מפורשת? והשנית – מדוע גלות מצרים נאמרת בנפרד ולאחר הרמז על ארבע הגלויות, אף שהיא קודמת להן בזמן? לרמב"ן פתרונים, ונאמר זאת בלשונו: כיוון שהקב"ה כרת במעמד הזה ברית עם אברהם לתת לו את הארץ לאחזות עולם, רמז לו באותה הזדמנות שעתידות לבוא ארבע גלויות שישתעבדו בבניו וימשלו בארצם. הנבואה הזו נאמרת ברמז והיא בחזקת נבואה על תנאי, אם יחטאו בניו. לאחר מכן ובנפרד מהן, מודיעו הקב"ה במפורש, על גלות מצרים העתידה לבוא בתחילה, והיא גזירה שאינה על תנאי אלא כעונש על חטאו של אברהם!

ומהו חטאו זה של אברהם שעליו נענש בעונש חמור כל כך? כאן מפנה אותנו הרמב"ן לפרשנותו בפרשת שרי ופרעה, ברדת אברהם מצרימה: "דע כי אברהם אבינו חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש בא-להים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי הא-לוהים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה החטא."

פרשנות נועזת כזו ואחרות כמותה, מופיעות אצל הרמב"ן תחת הכלל: "כל מה שאירע לאבות סימן לבנים" (רמב"ן לבראשית י"ב, 6). משמעויות של הכלל הזה היא כי סיפור מעשי האבות צופן בקפלי רמזים למאורעות עתידיים בחיי האומה, שיקרו בהכרח כתוצאה ממעשי האבות.

בדרך כלל שואב הרמב"ן את פרשנותו זו מדרשות חז"ל, אותן הוא מרחיב כהבנתו, אבל מדי פעם הוא יוצר דרשות כאלה משלו. אחת ומיוחדת כזו פותחת את פרשנותו לפרשת ויחי (בראשית מ"ז, 28), והיא מתכתבת היטב עם פרשנותו הקודמת לברית בין הבתרים. על פי דרשה זו "רדת יעקב למצרים ירמוז בגלות השלישית היא גלותנו היום ביד רומי". והרמב"ן הולך ומפרט את הפעולות הכרוכות בירידה מצרימה וכנגדן את התוצאות ההסטוריות שנבעו מהן:

האחים גרמו לירידה מצרימה, במכירת יוסף ← החשמונאים גרמו לשלטון רומי בארץ בכריתת ברית איתם.

יעקב ירד מצרימה מפני הרעב ← מפני הרעב נלכדו אנשי ירושלים.

יעקב חשב להיסמך על יוסף שפרעה אהבו ← אגריפס, המלך האחרון לבית שני, ברח אל הרומאים לעזרה

יעקב חשב לחזור לארץ עם תום הרעב אבל ארכו ימיו שם ← גלותנו ביד רומי מתארכת מאד ולא נודע קיצה

יעקב מת בגלות ← אנחנו כמתים בגלות, "אִמְרִים יְבָשׁוּ עֲצְמוֹתֵינוּ" (יחזקאל לז 11)

הועלו עצמותיו של יעקב לארץ ישראל ← הגויים יעלו אותנו מן הגלויות מנחה לה' (ישעיהו סו)

יזקני פרעה ושריו הם שהעלוהו ועשו אבל כבד ← לגויים יהיה אבל כבד בראותם כבודנו

כשנתבונן ברשימה המרשימה הזו של "מעשה האבות" וכנגדם ב"תוצאה לבנים" נראה כי החל מהאירוע הששי – העלאת עצמות יעקב – תמו גזירות הגלות, ומפציעה לה התקווה לגאולה. בדרך זו רוצה הרמב"ן לנחם את קהל קוראיו ושומעיו, ולטעת בהם תקווה שהגאולה, בהכרח, בוא תבוא, שהרי אם ירדתו של יעקב גרמה בהכרח לגלותנו הארוכה, הרי העלאת עצמותיו ארצה מסמנת בהכרח את גאולתנו מיד האומות. בכך פוסע הרמב"ן בעקבות ר' עקיבא בנחמתו המפורסמת לחבריו בראותם שועל יוצא מבית קדש הקדשים. (מסכת מכות כד ע"א).
וד"ל.

ואכן את דרשתו המופלאה הזו מסיים הרמב"ן במילים: "ואנחנו נראה בנקמת ה', יקימנו ונחיה לפניו". ולא בכדי סמך הרמב"ן את סיום דרשתו על הפסוק מהושע: יְחִינּוּ מִיָּמִים – בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחְיָה לְפָנָיו (ו, 2).

"יְחִינּוּ מִיָּמִים" – יאמר הרמב"ן לקהלו – יחיינו מחורבן שני המקדשים; "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחְיָה לְפָנָיו" – בתום הגלות השלישית נשוב לציון וְנִרְאָה לְפָנָיו בְּעֵמֹד הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי על מכונו.

אמן כן יהי רצון!

צביקי פורת, תואר בכלכלה מהפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית ותואר שני בתנ"ך מאוניברסיטת בר-אילן. חבר **קיבוץ עלומים**. יו"ר עמותת 'בארות בנגב'. עוסק בפרויקטים שונים בקיבוץ ולומד תורה להנאתו.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il